

ANÀLISI DE LA SITUACIÓ ACTUAL DE L'ATENCIÓ A LA DIVERSITAT A CATALUNYA I PROPOSTES DE L'ACPEAP PER AVANÇAR CAP A UNA ESCOLA INCLUSIVA

Teresa Abril / Anna Bacardí / Eulàlia Bassedas / M. Teresa Castilla / Magdalena Comadrell
Teresa Huguet / Joana Perdigón / Roser Reverter / Ferran Sentís / M. Teresa Taxonera

Grup de treball de la Comissió Professional de l'ACPEAP

RESUMEN

“Análisis de la situación actual de la atención a la diversidad en Cataluña, y propuestas de la ACPEAP para avanzar hacia una escuela inclusiva”

En este documento elaborado por la comisión profesional de la ACPEAP, se analiza la situación actual de la integración de los niños con necesidades educativas especiales en las escuelas de infantil, primaria y secundaria. Se explican las diferentes modalidades de escolarización que, para los niños con NEE, coexisten en estos momentos: escuelas ordinarias, escuelas especiales, aulas de educación especial en centros ordinarios. También se presentan las condiciones, a nuestro criterio, más significativas para avanzar hacia una escuela inclusiva en todas las etapas educativas y finalmente se exponen las funciones de los asesores psicopedagógicos en este contexto educativo.

ABSTRACT

“Review of the situation of integration of children with special needs in Catalunya, and proposals towards an inclusive education”

In this document, the Catalan Association of the Educational Psychology and Social Work Advisory Teams, tries to make an overlook to the situation of integration of children with special needs in infant, primary and secondary schools. We talk about the different kinds of schooling for children with special needs: in mainstream schools, in special schools, in special units in ordinary schools,... We also have tried to point out the more important issues to work towards an inclusive education in all the stages in our educational system. At the end, we underline the role of the Educational Psychologist in an inclusive educational system.

0. INTRODUCCIÓ

El mes de gener de 2004 es crea una comissió de treball de l'ACPEAP per tal d'elaborar un document que analitzi la situació actual de la integració a Catalunya i plantegi les necessitats que des dels EAP veiem per avançar cap a una escola inclusiva de qualitat.

Uns mesos abans, el Departament d'Educació presentà un Pla Director de l'Educació Especial a Catalunya, des del qual es proposava iniciar un procés de transformació dels centres d'educació especial en centres de recursos específics i diversos per donar suport a l'escolarització de l'alumnat amb necessitats educatives especials en els centres ordinaris i dins de les aules ordinàries. Per primer cop l'administració educativa de Catalunya feia una proposta clara en la direcció d'anar cap a una escola inclusiva en el nostre sistema educatiu, però observem molts interrogants en el seu desplegament, en la persistència o no de l'escola especial al final d'aquest procés per aquells alumnes amb especial grau d'afectació o discapacitat, en les funcions dels diferents professionals i serveis en relació a l'atenció d'aquests alumnes i de suport als centres, etc.

Amb el nou govern, l'actual Departament d'Educació sembla decidit a avançar en la mateixa direcció, impulsant les

USEE[1] com a dispositiu de recursos i de model per atendre l'alumnat amb necessitats educatives especials als centres ordinaris. Cal destacar que fins al moment no hi ha una declaració ferma ni una planificació clara sobre el procés que es vol seguir per arribar que l'escola, en el nostre sistema educatiu, sigui una escola de qualitat, oberta per a tothom, sense cap tipus d'exclusió.

Fent una mica d'història i en relació a aquests petits avenços globals i polítics, no podem oblidar que ja des de fa uns quants anys als centres educatius —fonamentalment a les escoles de primària— es duen a terme experiències i pràctiques educatives inclusives amb valoracions força positives.

Tenint en compte el paper que venim desenvolupant els EAP, des de l'any 1983, en el procés d'escolarització de l'alumnat amb necessitats educatives especials, i el grau d'implicació en l'assessorament a professorat, famílies i alumnat, així com en la tasca de coordinació de serveis (treball en xarxa), pensem que hem de fer sentir la nostra opinió i les nostres aportacions com a professionals de l'educació i com a servei educatiu, per tal de col·laborar, des de les nostres funcions, que s'avanci vers una escola inclusiva.

Per tal de definir la nostra visió en relació a aquestes qüestions, neix la necessitat de fer una anàlisi pròpia amb els professionals[2] que participen en algunes de les experiències que s'estan duent a terme, i de fer propostes, des de la pràctica i la realitat actual, sobre com entenem l'escolarització i l'atenció a l'alumnat amb necessitats educatives especials, i sobre el procés de canvi i de construcció d'una escola de qualitat i per a tothom. També ens definim en relació a quines funcions i quin paper hem de tenir els equips d'assessorament psicopedagògic en els propers anys en aquest procés cap a l'escola inclusiva.

Quan parlem d'escola inclusiva ens referim a aquella escola que és capaç de poder atendre la diversitat del nostre sistema educatiu: les diferents cultures, les diferents ètnies, els diferents ritmes d'aprenentatge. En aquest treball, però, ens centrarem a fer una anàlisi i unes propostes en relació a la inclusió de l'alumnat amb discapacitat, ja que ha estat i és el nucli de la nostra intervenció als centres educatius.

El conjunt d'aquest treball es recull en el present document que ha estat elaborat per la comissió des del gener de 2004 fins al moment actual.

1. ANÀLISI DE LA SITUACIÓ ACTUAL EN RELACIÓ A L'ATENCIÓ A LA DIVERSITAT

El procés d'integració d'alumnat amb necessitats educatives especials als centres ordinaris es va iniciar de manera generalitzada principalment als centres d'educació infantil i primària públics, ja que eren els centres que rebien de manera periòdica la intervenció de l'EAP i tenien mestres de suport d'educació especial. De tota manera, cal assenyalar que tant alguns centres concertats com públics van fer experiències d'integració com a plantejament d'escola. De tota manera, podem dir que encara actualment són els centres públics els que atenen els alumnes amb més necessitats, malgrat que a poc a poc hi ha més centres concertats i sostinguts amb fons públics que estan iniciant processos d'integració d'alumnat amb discapacitats.

A continuació, farem un repàs general de la situació actual de la integració escolar a les tres etapes educatives.

1.1. Educació infantil (0-6)

L'etapa d'educació infantil és l'etapa que des de sempre s'ha mostrat més integradora i inclusiva, ja que generalment tots els alumnes són atesos dins la mateixa aula.

És l'etapa on trobem més alumnat discapacitat integrat i també on els professionals —educadors/es i mestres— en general tenen més disponibilitat per atendre les necessitats educatives d'aquest alumnat i incloure'l dins de les activitats quotidianes de l'aula.

Cal tenir en compte que les edats corresponents a l'etapa faciliten la integració, la inclusió, així com també el tarannà dels professionals, que consideren l'educació de l'infant com una globalitat. Tanmateix, no podem oblidar que senten una pressió curricular menor.

Valorem com a fet negatiu que en el primer cicle d'educació infantil (0-3) les escoles disposen de menys recursos de personal ja que, de manera genèrica, no compten amb l'assessorament psicopedagògic de l'EAP ni de personal auxiliar. No és prescriptiu que els EAP assessorin les llars d'infants, però en general es mantenen contactes i es fan intervencions en relació als infants amb necessitats educatives especials que han de canviar de cicle.

Els serveis d'atenció primerenca (CDIAP) atenen els infants i les seves famílies però no fan assessorament al centre des del punt de vista escolar. Segons les zones hi ha més o menys suport d'aquests serveis, que generalment estan força saturats i han disminuït la freqüència en els tractaments. La majoria de CDIAP atenen els infants fins als 4 anys, quan la normativa es planteja actualment una atenció fins als 6 anys.

Cal fer constar que a les llars de 0-3 hi estan escolaritzats infants greument afectats perquè les escoles d'educació especial no els reben fins a l'edat de 3 anys (P-3). Alguns d'aquests infants que presenten complexes situacions educativosanitàries no tenen l'opció d'escolaritzar-se a causa del tipus d'atenció i de recursos específics que precisen.

Pel que fa als aspectes curriculars, en general es constata que en el parvulari hi ha una certa tendència a avançar continguts en relació a l'aprenentatge de la llengua escrita. Caldria revisar les metodologies i dotar les aules de més moments de joc i d'activitats més obertes que afavoreixin el desenvolupament de totes les diferents capacitats.

Necessitats que es detecten en aquesta etapa i propostes de millora:

✓ Calen més places públiques de 0-3 per escolaritzar tots els infants amb necessitats educatives especials que ho sol·licitin.

Proposta: Crear més llars d'infants públiques que puguin atendre totes les demandes.

✓ Cal personal de suport quan hi ha infants amb necessitats educatives especials. Sovint són necessaris recursos específics per poder facilitar la participació en les activitats de l'aula, no solament dels alumnes amb problemes motrius, sinó també dels infants que presenten trastorns generalitzats del desenvolupament.

Proposta: Contemplar la figura d'auxiliar en educació infantil per a tots els centres, a més d'altres auxiliars d'educació especial en el cas que hi hagi algun/s alumne/s amb necessitats educatives especials.

✓ En aquestes edats es pot fer un treball preventiu molt interessant que afavoreixi el millor desenvolupament de l'infant, tant a nivell de les relacions dins del grup familiar com en la seva atenció en el centre escolar.

Proposta: Les llars d'infants haurien de disposar de l'assessorament psicopedagògic de l'EAP que ajudés en aquest sentit. Això comporta l'ampliació dels professionals de l'EAP per poder-lo fer efectiu.

✓ Ampliar l'atenció als alumnes per part de tots els CDIAP fins als 6 anys, tal com es contempla a la normativa. Aquests serveis poden oferir una atenció integrada, imprescindible en aquestes edats, ja que disposen de diferents professionals (neuropediatres, psicòlegs clínics, fisioterapeutes, logopedes).

Proposta: Augmentar el nombre de professionals d'aquests serveis.

✓ Vint-i-cinc alumnes a l'aula, en el parvulari és totalment excessiu. Haurien de ser grups de 20 com a màxim i disposar d'un suport especial.

Proposta: Reduir la ràtio de les aules de P-3 i de manera més especial quan hi hagi alumnes amb discapacitats importants o

greument afectats, a més de comptar amb auxiliars d'educació especial.

✓ Es detecten dificultats per escolaritzar infants amb greus problemes de salut (per exemple, amb traqueotomia) ja que les escoles no compten amb el personal sanitari necessari en aquests casos.

Proposta: Cal que dins del conveni entre els Departaments d'Educació i Sanitat, s'estableixi el dispositiu necessari per tal de disposar de personal qualificat que col·labori en l'atenció d'aquests infants.

1.2. Educació primària (6-12)

A mesura que els alumnes es van fent grans i passen a la nova etapa és una mica més difícil fer una educació inclusiva.

Progressivament l'ensenyament de la llengua escrita condiona més les activitats a l'aula i resulta més difícil incloure els alumnes que no la dominen. Les famílies, i la societat en general també, donen molta rellevància a aquests continguts. La perspectiva inclusiva també es fa difícil perquè la metodologia en general encara està massa basada en el llibre de text i hi ha poca varietat d'activitats a les aules.

En els últims anys hi ha hagut grans canvis a les escoles. Ha augmentat molt la immigració, sobretot en certes zones, i cada cop hi ha més diversitat a les aules. També es constata que en general la ràtio ha augmentat i els centres es troben amb un volum considerable d'alumnes. Els mestres se senten més exigits i es troben amb realitats més complexes: alumnes de diferents llengües, amb diferents capacitats i habilitats, interessos i motivacions, als quals han d'educar.

Algunes escoles, amb la finalitat de donar una millor resposta a la diversitat, opten per fer agrupaments flexibles i repartir els alumnes en grups diferents amb la falsa il·lusió de poder-los fer «suposadament homogenis». Sovint aquests agrupaments dispersen l'acció educativa i tutorial i no afavoreixen la cohesió del grup classe, tan important en aquestes edats. També facilita que es dilueixi la responsabilitat d'educar per part del tutor/a, que és un referent molt important per a tots els alumnes i més encara pels qui tenen dificultats. Aquestes organitzacions també dificulten el coneixement a fons dels alumnes per part dels seus professors ja que estan menys hores amb ells.

Com a aspectes positius de l'etapa d'educació primària, destaquem:

- Hi ha la figura d'un tutor/a que, en la majoria de casos, està moltes hores a la setmana amb els seus alumnes fent un paper de veritable «educador» de alumne/a com a persona.
- En comparació amb etapes posteriors, encara hi ha una important vinculació afectiva i relacional entre alumnes i mestres, que afavoreix la inclusió dels alumnes amb necessitats educatives especials.
- S'estableixen relacions amb vincles estrets amb les famílies que afavoreixen la comunicació i mútua confiança entre elles i l'escola.
- Un fet clau per poder atendre la diversitat dels alumnes és que tots els mestres estan a l'escola tota la jornada. Això facilita una major coordinació i coherència de l'educació i ajuda a crear cultura de centre; es comparteixen les millores que fan els alumnes, les seves dificultats i la manera d'ajudar-los. L'equip i el treball de cicle proporciona més garanties de continuïtat en les accions educatives i de

respecte als ritmes evolutius i d'aprenentatge dels diferents alumnes.

- En general a primària es fan adequacions curriculars per als alumnes amb necessitats educatives especials, tot i que no sempre queden recollides per escrit.

Constatem que en el cicle superior, i a mesura que els alumnes amb greus necessitats educatives van entrant a la pre-adolescència, sovint mostren més dificultats per relacionar-se i jugar amb els companys i companyes. Certs alumnes se senten sols i minven les relacions d'amistat amb els companys. Els sentiments de diferència i de menysvalua respecte a l'altre es fan més presents i és necessari fer un treball de tutoria i de suport personal en els diferents contextos educatius i socials de l'alumne.

Necessitats que es detecten en aquesta etapa i propostes de millora:

✓ Necessitat que els equips directius i el conjunt dels docents s'impliquin en tot el treball que es fa en el centre en relació a l'atenció a la diversitat i en els models d'atenció als alumnes amb necessitats educatives especials.

Proposta: Crear la Comissió d'Atenció a la Diversitat en tots els centres de primària amb la participació d'un representant de l'equip directiu, els mestres de suport i d'educació especial, els coordinadors de cicle, si cal (valorar a cada centre segons la seva organització) i el professional de l'EAP. És important que ho coordini algú de l'equip directiu amb capacitat de lideratge.

✓ Atenció a totes les necessitats que presenten els alumnes en el marc de l'escola a partir de l'avaluació sistemàtica i periòdica de les seves necessitats.

Proposta: Disposar de més mestres de suport i/o d'educació especial, mestres d'audició i llenguatge, logopedes, fisioterapeutes, assessors psicopedagògics...

✓ Aconseguir la col·laboració de totes les famílies i la seva implicació i recolzament a la tasca educativa del centre per atendre a tots els alumnes.

Proposta: Formació, sensibilització i informació del treball que s'està fent a l'escola per tal que el recolzin en les relacions amb els seus fills i es potenciïn actituds afavoridores de la inclusió de tot l'alumnat.

✓ Es constata la dificultat que, en general, tenen els mestres per seleccionar i prioritzar els continguts en relació als alumnes amb necessitats educatives especials. Els currículums i els llibres de text cada cop es van ampliant més en continguts i activitats i no es facilita la tasca de diferenciar allò que és més important i bàsic d'allò que és més accessori o d'ampliació.

Proposta: Establir recursos i orientacions en aquest sentit, incorporant metodologies multinivell, treball cooperatiu entre mestres i entre alumnes i estratègies afavoridores per atendre la diversitat.

✓ Es detecten dificultats per escolaritzar infants amb greus problemes de salut (per exemple, amb traqueotomia, espina bífida...) ja que les escoles no compten amb el personal sanitari necessari en aquests casos.

Proposta: Cal que dins del conveni entre els Departaments d'Educació i Sanitat, s'estableixi el dispositiu necessari per tal de

disposar de personal qualificat que col·labori en l'atenció d'aquests infants.

1.3. Educació secundària (12-16)

En els últims anys i des de la implantació de la LOGSE, en els instituts d'ensenyament secundari (IES) s'han produït molts canvis: l'escolaritat s'ha allargat fins als 16 anys en un sistema comprensiu; s'han incorporat els alumnes de 12 a 14 anys al centre, amb la complexitat d'aquesta franja d'edat que ja s'havia constatat quan estaven escolaritzats a 7è i 8è d'educació general bàsica (EGB); hi ha hagut un augment -especialment a l'escola pública- dels alumnes nouvinguts, que s'incorporen sense coneixement de la llengua, i que sovint no n'adquireixen un domini suficient per utilitzar-la com a vehicle d'aprenentatge i ensenyament; i finalment, també en els últims dos anys s'han fet diferents canvis en el currículum i en el sistema d'avaluació dels alumnes conseqüents amb les modificacions normatives.

Cal ser conscients que l'atenció educativa en aquesta etapa és especialment difícil donades les característiques dels alumnes i a la pròpia organització del sistema educatiu. Hi ha una major heterogeneïtat dels alumnes: en capacitat, en el nivell d'adquisició de continguts, en el grau d'autonomia personal i social, en interessos i expectatives vers l'ensenyament.

Tots aquests factors influeixen en l'increment de dificultats dels centres per fer-se càrrec dels alumnes amb discapacitat o amb necessitats educatives derivades d'altres situacions, de manera que tots ells estiguin plenament integrats, se sentin bé i progressin com a persones.

En tots els IES s'adopten mesures d'atenció a la diversitat: agrupaments flexibles, grups de reforç - sobretot en les àrees de llengües i matemàtiques -, grups de nivell baix, crèdits variables dissenyats en funció de les necessitats de l'alumnat, UAC, etc. adreçades a aquests grups d'alumnes. Constatem però, que, en general, no es fan adaptacions curriculars individualitzades. Només alguns professors de manera aïllada i amb molta bona voluntat adapten el currículum als alumnes i els proposen activitats adequades tenint en compte les seves dificultats. Hi ha Unitats de Suport a l'Educació Especial (USEE) en determinats centres però es tracta d'experiències inicials, algunes d'elles amb connotacions de segregació important.

L'ensenyament està molt segmentat en matèries diferents que no tenen cap relació entre elles i amb professors que estan molt poc temps amb els mateixos alumnes i no els arriben a conèixer. En aquestes condicions és molt difícil adaptar el currículum als alumnes amb necessitats educatives especials. Al mateix temps observem poca estabilitat dels professors en els centres i manca d'un horari comú del professorat que afavoreixi les relacions i la comunicació dins de l'equip docent; les mesures reguladores per part de l'administració en aquests aspectes han estat tímides.

L'organització interna dels centres de secundària amb el Reglament Orgànic de Centre (ROC) que l'empara no sembla respondre a les necessitats reals que planteja la diversitat de necessitats educatives de l'alumnat, especialment els de l'ESO. En essència, continua havent la mateixa estructura vertical i especialitzada en àrees cognoscitives com a eix estructurador de l'organització i del currículum. Aquest model no encaixa de cap manera en un model que vol ser comprensiu, respectuós amb la diversitat i les diferències i, a més a més, eficient en el seu objectiu d'oferir una educació de qualitat per a tots. En aquest sentit,

s'han pogut observar actituds molt negatives cap a la comprensivitat que comporta ser una etapa educativa obligatòria, que han dificultat entomar l'atenció a la diversitat de l'alumnat. Sovint, els equips directius no poden conduir processos de millora i d'innovació a causa de les dinàmiques internes i de cultura de centre consolidades i resistents al canvi.

Els Departaments són els qui haurien de facilitar, des de les diferents àrees, que els professors disposessin de recursos i materials per fer les adaptacions curriculars. Gran part del professorat té un tarannà individualista i el treball en equip resulta complicat malgrat els esforços i dedicació d'una part dels docents més disposats. Cal dotar de més autonomia els centres però amb un major seguiment i control per part de l'administració de la gestió i dels projectes que s'endeguen.

Necessitats que es detecten en aquesta etapa i propostes de millora:

✓ En general el professorat està molt poques hores amb els alumnes. Això fa que els sigui molt difícil conèixer realment les seves necessitats i, per tant, intervenir-hi adequant la seva ajuda. La segmentació del currículum en matèries, en dificulta el seguiment, comprensió i relació per part dels nois i noies, sobretot en el primer cicle.

Proposta: L'única proposta possible és que hi hagi equips docents més reduïts amb més implicació en la tasca educativa, aglutinant les matèries en àrees de coneixement.

✓ El tutor coneix poc els seus alumnes; la seva tasca és complexa i requereix un coneixement i una relació important amb el seu grup que generalment no té.

Proposta: El tutor especialment hauria d'estar com a mínim 6 hores a la setmana amb els seus alumnes i poder tenir cada dia classe amb ells. Sobretot en el 1r cicle seria convenient que el tutor estigués cada dia, a primera hora del matí, una estona amb els seus alumnes per ajudar-los a centrar-se, fer el seguiment del grup i detectar possibles dificultats. Un altre aspecte important seria facilitar a l'alumnat trobades individualitzades en els moments de dubtes o conflictes i que estiguessin contemplades dins de les tasques de tutoria.

✓ La cultura del professorat de secundària i dels centres és fonamentalment individualista, hi ha poc hàbit de treball en equip. Aquest treball els resulta difícil i sovint poc gratificant, ja que es pretenen fer reunions disposant de poc temps amb la conseqüent valoració de poca efectivitat.

Proposta: Hi hauria d'haver, com a primària, una franja horària en què tot el professorat estigués en el centre per facilitar la coordinació i compartir una cultura d'equip.

✓ S'ha avançat en la creació de mesures organitzatives per a l'atenció de la diversitat, però cal avaluar-les i consolidar-les.

Proposta: Potenciar la creació de les Comissions d'Atenció a la Diversitat (CAD) en els centres amb la participació del professional de l'EAP, amb funcions ben definides orientades a la presa de decisions, seguiment i avaluació de les mesures pedagògiques, metodològiques i organitzatives que es prenguin i s'apliquin als diferents cursos.

✓ És necessari fomentar un aprenentatge significatiu i funcional que promogui realment la inserció social i laboral de

tots els alumnes.

Proposta: Potenciar mesures organitzatives i activitats en aquesta línia amb la dotació de recursos humans i materials necessaris, a partir dels projectes de centre.

✓ Han canviat poc les metodologies a l'aula perquè els alumnes puguin progressar segons les seves possibilitats.

Proposta: Formació didàctica obligatòria per a tot el professorat i assessorament psicopedagògic en els centres. Assegurar que la formació inicial garanteixi els coneixements didàctics, de l'evolució dels nois i noies, etc., que faciliti el desenvolupament d'una tasca educadora.

✓ Els equips directius que volen impulsar polítiques inclusives sovint troben poc recolzament en el mateix professorat del seu centre i en els propis departaments que tenen un caire més instructiu i acadèmic.

Proposta: Caldria afavorir la creació d'equips directius amb capacitat de lideratge real i amb més suport de l'administració, ja sigui per estimular una educació més inclusiva, com per afavorir que tots els professors se sentin més compromesos i implicats en el desplegament d'aquest tipus de polítiques.

Propostes de millora comunes a totes les etapes educatives

- Si es desitja fer una escola inclusiva no es pot fer només des de l'escola i des d'Educació. Calen els recursos necessaris: logopedes, fisioterapeutes, serveis terapèutics... Són necessaris recursos d'altres departaments i la col·laboració d'altres serveis, tal com es fa referència en els Plans Educatius Individualitzats (PEI) i compartir la filosofia de la inclusió amb aquests altres serveis.

- Per acollir i educar els alumnes amb necessitats educatives especials cal fer un treball en xarxa de coordinació amb els diferents serveis i Departaments de l'administració: Sanitat, Serveis Socials, Educació...

- Cal potenciar la creació i consolidació de les comissions d'atenció a la diversitat en els centres amb participació dels mestres de suport, professors de pedagogia terapèutica, psicopedagogs, coordinadors de cicle, representant de l'equip directiu i professional de l'EAP.

- Cal disposar de temps per a la coordinació entre els diferents professors i altres professionals que col·laboren en relació als alumnes amb necessitats educatives especials.

- Cal disposar de temps per fer la tutorització dels alumnes i amb els qui presenten NEE seria positiu que el tutor pugui disposar d'un temps específic per fer tutoria individualitzada, per fer les adequacions curriculars i per adaptar els materials i les activitats.

- És necessari fomentar la formació i l'assessorament als professors en metodologies que facilitin el desenvolupament d'una tasca educativa inclusiva.

- Seria convenient potenciar també espais de trobada terapèutics -especialment a partir del cicle mitjà d'educació primària- de coneixement mutu i de relació entre alumnes que tenen certes discapacitats per ajudar-los a fomentar l'autoestima, un millor coneixement de les seves capacitats i dificultats i l'acceptació progressiva d'aquestes.

- És necessari que hi hagi els recursos terapèutics suficients. En aquest sentit cal que els Centres de Salut Mental Infantil i Juvenil (CSMIJ) puguin donar més atenció periòdica,

continuada i diversificada a l'alumnat que ho requereixi.

- En relació a la normativa, és necessari aclarir com es fan els documents oficials de l'avaluació i l'acreditació de l'alumnat amb adequacions curriculars. De moment no s'explicita que un alumne pugui acreditar amb adequació curricular i en aquells casos d'alumnes amb greus necessitats educatives potser seria convenient.

Modalitats d'escolarització dels alumnes amb necessitats educatives especials en el nostre entorn (veure exemples concrets en els annexos)

Abans de referir-nos a les diferents modalitats d'escolarització explicitem la utilització que fem d'alguns termes que, en aquest moment, s'utilitzen de maneres diverses o de vegades potser contradictòries:

✓ **Atenció a la diversitat:** fa referència a la manera com qualsevol centre s'organitza per atendre la diversitat. Poden ser experiències d'integració, d'inclusió o, en certs casos en realitat poden ser fins i tot segregadores, com per exemple certes organitzacions de grups flexibles que en realitat es converteixen en estables.

✓ **Integració:** en aquest cas ens referim a les experiències en què el tipus d'atenció que es dona és el d'incorporar l'alumne amb necessitats educatives especials al centre ordinari. En aquest cas es parla de la integració d'aquell alumne individual, no tant del canvi de l'escola com institució. En aquests casos, els recursos que es donen al centre es destinen únicament als alumnes amb necessitats educatives especials. En aquest model es parteix de la idea que és l'alumne qui s'ha d'adaptar a l'escola i el recurs és per compensar les diferències.

✓ **Inclusió:** amb aquest terme es fa èmfasi en el fet que el centre doni una resposta educativa des d'una perspectiva institucional i per a tota la diversitat de necessitats educatives que presenta el seu alumnat. Es proporciona als alumnes els mitjans d'eliminar les barreres que poden impedir la seva participació en els entorns ordinaris, sense qüestionar la seva pertinença al centre. Es basa en el canvi de cultura de la institució, dels professors i de les metodologies a l'aula amb la finalitat d'incloure tots els alumnes siguin quines siguin les seves necessitats, característiques o discapacitats. És el tipus d'atenció a la diversitat més normalitzadora, que accepta i pretén atendre l'alumne —el màxim possible— dins del seu grup de referència.

Cap d'aquestes modalitats és una qüestió de tot o res i els centres en van fent aproximacions successives i diverses. Cal veure la inclusió com un procés que requereix convenciment i actituds obertes amb voluntat de millora.

En aquest moment hi ha a Catalunya diferents experiències d'escolarització de l'alumnat amb necessitats educatives especials, des de les que intenten abordar-ho amb un plantejament institucional d'inclusió fins a l'escolarització en un centre d'educació especial, passant per un ventall de models intermedis.

Portar endavant una modalitat o altra, sovint depèn de múltiples factors: de l'organització dels recursos de la zona, de l'existència de centres específics o no, de la pressió de grups de pares a favor de l'escola inclusiva, del suport de la inspecció

educativa i dels Serveis Territorials, de la iniciativa dels centres, de la voluntat d'impulsar experiències per part de l'EAP, etc.

Hi ha zones que no tenen centres d'educació especial i tot l'alumnat amb necessitats educatives especials està escolaritzat en centres ordinaris, amb diferents propostes segons les necessitats i ajuts que requereixin. En la majoria de zones encara coexisteixen els centres ordinaris amb centres d'educació especial i els alumnes amb necessitats educatives especials s'escolaritzen en un centre o en un altre en funció de la decisió dels pares, del tipus i grau de discapacitat, dels recursos i ajuts que es requereixen per atendre les seves necessitats educatives i dels recursos que es disposin.

Hi ha centres concrets que tendeixen cap a una inclusió des d'un plantejament institucional, en què s'aborda l'atenció dels alumnes dins de les diferents àrees i en què els recursos es contempen de manera global per atendre la diversitat i no específics per l'alumnat amb necessitats educatives especials. En aquests centres es procura que l'alumnat amb necessitats educatives especials sigui considerat responsabilitat de tots els agents educatius del centre i no només del mestre/es d'aquell curs. Algunes experiències d'escolarització en unitats de suport d'educació especial als centres de primària i secundària s'han creat i es creen amb aquesta concepció i també alguns centres educatius ordinaris procuren organitzar l'atenció a la diversitat buscant plantejaments el més inclusius possibles.

A continuació concretem amb més detall les modalitats d'escolarització més habituals:

✓ **La integració a temps total a l'aula ordinària.** Els ajuts, les diferents propostes metodològiques, l'atenció dels especialistes (mestre de suport per l'educació especial, logopeda, mestres itinerants de cecs, fisioterapeutes...) que rep l'alumne es donen dins de l'aula, reforçant les hores de treball cooperatiu a l'aula, activitats de tallers, racons... Aquesta modalitat és més habitual amb l'alumnat l'etapa d'educació infantil i primers cursos de primària, però en cicles/etapes posteriors ja no és tan freqüent. Si aquesta modalitat es fa des d'un plantejament institucional amb la finalitat de donar resposta a tots els alumnes siguin quines siguin les seves capacitats, ens acostem més a una modalitat inclusiva. En aquest cas s'utilitzen metodologies diversificades, activitats cooperatives o activitats obertes amb diferents nivells de resolució en què tots els alumnes poden aprendre i avançar.

✓ **La integració a temps parcial a l'aula ordinària.** En aquest cas, els alumnes reben suports i ajudes fora de l'aula ordinària: atencions individualitzades o en petit grup amb propostes educatives adaptades dins del marc de l'aula d'educació especial, de suport o en agrupaments flexibles.

✓ **Escolarització en centres ordinaris amb concentració d'alumnat amb dèficit específic** (per exemple, els centres de primària o secundària on hi ha concentració d'alumnes amb dèficit motriu, o dèficit auditiu). En aquests casos s'agrupen els alumnes per fer rendibles els serveis i recursos més específics, la formació dels mestres i l'adequació dels espais. Poden ser experiències més o menys inclusives segons que els alumnes rebin atenció el major temps possible dins de l'aula i en el seu grup de referència.

✓ **Escolarització en unitats d'educació especial.** Aquestes aules s'han anat creant en els darrers anys, en centres de primària i sobretot de secundària. Acullen alumnes amb necessitats educatives especials i tenen una ràtio d'entre quatre i vuit alumnes per aula. Es doten amb personal específic que pot tenir diferent titulació (psicopedagog, mestre de suport per a l'educació especial, mestres que provenen d'una escola d'educació especial...). En aquesta modalitat hi ha diferents tipus d'experiències, darrera les quals constatem diferents plantejaments:

- Experiències amb un perfil "segregador", ja que els alumnes amb necessitats educatives especials estan treballant separat, en paral·lel, dels grups ordinaris de la seva edat; tenen un professorat específic, amb unes activitats i una organització diferenciada. Caldrà anar reconduint aquestes pràctiques i sobretot vetllar perquè s'organitzin sota una perspectiva més inclusiva.

- Experiències amb un perfil més inclusiu. En aquest cas una part de l'horari dels alumnes amb necessitats educatives especials es fa en grup reduït, amb un equip docent específic i amb unes propostes curriculars diferenciades. Una altra part del seu horari estan amb els companys/es del seu grup de referència i comparteixen determinades àrees o crèdits (sovint a les àrees de tecnologia, educació física, música o experimentals). De vegades comparteixen també les sortides o altres activitats. En algun cas s'incorporen al grup reduït o a certes activitats altres alumnes del centre que es poden beneficiar de propostes educatives més adequades per a les seves dificultats.

✓ **Escolarització en Unitats de Suport a l'Educació Especial (USEE).** Aquest tipus d'unitats s'han creat en aquest curs 2004-05. El concepte és diferent al de la Unitat d'Educació Especial (UEE), ja que no es tracta de crear una aula amb uns recursos determinats per atendre a un grup d'alumnes amb necessitats educatives especials, sinó que es proveeix el centre d'uns recursos humans per atendre i donar suport a aquests alumnes en la mateixa aula ordinària i en altres contextos educatius ordinaris. El suport pot estar dirigit tant a l'alumne directament com al professor de l'aula en la preparació i/o adaptació d'activitats i materials d'ensenyament/aprenentatge.

✓ **Les escolaritzacions compartides.** En aquest cas els alumnes —a nivell individual o grupal— comparteixen l'escolarització en dos tipus de centre: un centre ordinari i un altre centre més especialitzat (d'educació especial, Unitat d'Escolarització Compartida, Unitats MèdicoEducatives...). En general es tracta de processos graduals de canvi que acaben derivant en un o altre tipus d'escolarització.

✓ **Escolarització en centres d'educació especial.** Els alumnes estan tot el seu temps en un centre d'educació especial. Aquests centres habitualment atenen alumnes greument afectats. Alguns són de tipus generalista i altres atenen alumnat amb característiques més específiques (plurideficients, psicosis, autisme...).

3. CONDICIONS PER AVANÇAR CAP A LA INCLUSIÓ

Si es vol avançar cap a una escola inclusiva es fa imprescindible la col·laboració i el compromís de tota la comunitat educativa: administració, docents, professionals, famílies i comunitat. A la vegada, la seva transcendència supera l'àmbit escolar i ha d'arribar al conjunt de la societat, ja que els valors que transmet l'escola haurien de tenir una continuïtat i coherència en l'àmbit social.

No és suficient que a l'escola avancem cap a la inclusió de l'alumnat amb necessitats educatives especials i que la seva incorporació sociolaboral, s'hagi de fer per mitjà de vies segregades.

En aquest sentit, l'aposta de l'administració pel que fa a la seva política educativa i social és clau, i en la seva posada en marxa s'hauria de contemplar en els diferents àmbits implicats:

En l'àmbit de l'escola:

- Dins del plantejament d'evolucionar cap a l'escola inclusiva s'ha d'incidir molt en el canvi de mentalitat de tots els implicats, i no només assumint un plantejament unidireccional "de dalt a baix". Cal aprofitar les experiències que ja existeixen, divulgar-les i donar suport als centres que s'hi volguessin afegir.

- Cal oferir formació, assessorament i suport als centres que estiguin disposats a iniciar experiències d'aquest tipus.

- És necessari valorar el que ja es fa i tenir una cura especial d'aquells centres que estan realitzant experiències en aquesta línia: reconeixement, major dotació de recursos, suport a les seves iniciatives, etc.

- Cal afavorir l'intercanvi i el treball entre el professorat, aprofitar tot allò que ja fan i a partir d'aquí anar-ho ampliant, millorant... amb l'ajuda d'especialistes i de suport a la institució.

- És important que el professorat se senti protagonista i hi hagi estímuls per engrescar-lo.

- Aprofitar l'experiència, el coneixement acumulat i els recursos dels centres d'educació especial per donar suport a la inclusió.

En l'àmbit de les famílies:

- Es requereix una important informació perquè els pares coneguin clarament els valors i les implicacions d'aquesta opció educativa. Cal deixar clar que la inclusió de l'alumnat amb necessitats educatives especials a les aules no ha d'anar en detriment del rendiment de la resta, si hi ha un plantejament educatiu coherent i es disposen dels recursos adequats.

- També seria interessant poder iniciar tallers o espais de trobada amb les famílies, a partir de les necessitats de posar en comú les preocupacions dels pares en relació a la inclusió.

- Promoure la participació i la col·laboració de les famílies en donar suport i difondre en l'àmbit de la comunitat educativa i social les bones pràctiques inclusives i la conveniència d'ampliar-les en l'entorn social més proper.

En l'àmbit social:

- És necessari fer campanyes d'informació i difusió per donar a conèixer aquest plantejament i els valors que porta implícits, vinculats a les persones amb discapacitats: solidaritat, major coneixement i comprensió de les diferències, convivència a partir del respecte a les diferències individuals del tipus que siguin.

- Cal que es generin contextos de formació en què estiguin implicats altres professionals i d'altres serveis i/o departaments

que treballin en la xarxa de la comunitat (Centres de Salut Mental Infantil Juvenil, Centres de Desenvolupament Infantil i Atenció Precoç, Escola de Persones Adultes, treball social, inserció sociolaboral...). Per tant, cal que l'aposta per la inclusió sigui assumida també pels diferents agents i serveis educatius, socials i de salut de l'entorn.

- Cal revisar els plantejaments de les polítiques d'integració sociolaboral: tornar a actualitzar l'esperit de la Llei d'Integració Social del Minusvàlid (LISMI); revisar els criteris de valoració de l'alumnat amb disminució per a la seva orientació laboral; revisar i planificar una oferta formativa professionalitzadora adaptada per a l'alumnat amb necessitats educatives especials, en el marc dels centres ordinaris; vetllar pel compliment real de la llei que obliga les empreses a contractar un percentatge de persones amb discapacitats.

Altres condicions en els centres educatius

L'aposta i el compromís de l'administració educativa hauria de ser més clar, amb una formació a tot el professorat sobre què significa la inclusió, amb la idea que s'enduguin projectes concrets, amb dotació d'unitats de suport per a l'educació especial, auxiliars d'educació infantil, auxiliars d'educació especial i logopedes per a l'alumnat que ho requereixi ...

Caldria potenciar la inclusió d'alumnes dels centres d'educació especial amb un suport directe d'un mestre, auxiliar d'educació especial o educador del centre d'origen. Caldria plantejar, a través dels Plans de Formació, la discussió i reflexió, en els centres del territori, entorn a experiències concretes, de pràctiques inclusives i d'instruments avaluatius que ja existeixen i que són utilitzats en d'altres contextos. Els professionals dels EAP haurien de participar en aquestes experiències, en l'animació del debat, col·laborant en la sistematització de les experiències de bones pràctiques inclusives, assessorant en projectes que es vulguin endegar en els centres.

Els equips directius tenen un paper essencial a l'hora d'endegar experiències d'aquest estil. Cal implicar-los perquè facin plantejaments que ajudin a avançar cap a la inclusió, mitjançant una formació que permetés identificar els aspectes generadors de canvi cap a una escola més inclusiva (visites a centres amb una orientació inclusiva, xerrades d'experts, coneixement de pràctiques consolidades en els centres). Això implicaria que les escoles d'una zona poguessin anar avançant a diferents ritmes dins d'un projecte global de sector.

Pel que fa als centres d'educació infantil i primària i en relació als mestres d'educació especial, cal dissenyar una formació específica per a aquests professionals, que també contempli seminaris de coordinació. En el seu horari s'hauria de contemplar la col·laboració en l'elaboració de l'adaptació curricular individualitzada (ACI), la coordinació amb els tutors i les tutores, la coordinació amb l'EAP i amb altres serveis. Cal crear en els centres Comissions per l'Atenció a la Diversitat, o bé plantejar-se aquest tema des d'una coordinació pedagògica del centre. En aquest tipus de comissió cal que hi hagi un representant de l'equip directiu (generalment el cap d'estudis), el mestre de suport d'educació especial, els coordinadors de cicle i el professional de l'EAP.

Cal plantejar-se canvis en l'àmbit organitzatiu, metodològic i curricular i anar elaborant "catàlegs" de situacions d'ensenyament/aprenentatge que facilitin la inclusió, tenint en compte les experiències que ja es tenen: estratègies des del punt de vista de la socialització, estratègies de treball cooperatiu, docència

compartida, activitats multinivell, etc.

En aquest sentit els mestres d'educació especial, el psicopedagog i els mestres de pedagogia terapèutica poden ser un suport i ajut per a tot el professorat, sobretot per als tutors, facilitant-los estratègies i materials per atendre la diversitat dins de l'aula. Cal donar ajut, eines, temps i més protagonisme al mestre de l'aula i als tutors perquè entomin l'educació de tots els seus alumnes amb el suport que necessitin.

Més específicament pel que fa als centres de secundària, cal avançar cap a la creació del Departament de Psicopedagogia -o similar- i també cap a l'obligatorietat de posar en marxa la Comissió d'Atenció a la Diversitat amb unes funcions pròpies clares i amb la presència del Coordinador Pedagògic o bé Cap d'Estudis.

Potenciar les Unitats de Suport a l'Educació Especial (USEE) en els centres que ho vulguin posar en marxa per avançar cap a la inclusió. Aquest pot ser un bon model inicial, però caldrà tenir molta cura perquè no s'acabi convertint en un nou recurs segregador. Per aquest motiu, aquesta mesura hauria d'anar acompanyada d'altres de tipus organitzatiu, metodològic més global de Centre.

Igualment, és fonamental avançar en els canvis normatius que ha de posar en marxa l'administració educativa: cal que es resolgui el problema dels alumnes amb adaptacions curriculars que obtenen el graduat i després no poden seguir una formació més professionalitzadora (tipus Programes de Garantia Social) perquè -segons la normativa actual- no s'accepta l'alumnat amb graduat d'educació secundària obligatòria (ESO).

Com hem assenyalat, seria necessari donar, a través de la normativa del Departament d'Educació, més valor a la tutoria i als equips docents que als departaments didàctics.

4. FUNCIONS I PAPER DE L'EAP

4.1. Situació actual

Els professionals dels EAP dediquem bona part del temps de la nostra intervenció psicopedagògica a l'alumnat que presenta algun tipus de discapacitat o trastorn greu que impedeix el seu accés al currículum i la seva participació en entorns naturals escolars i de vida. Aquesta intervenció també és la més demandada pels centres, professorat i l'administració educativa a través de la inspecció. És a dir, és una funció clara que s'ha atribuït als EAP des de la seva creació l'any 1983 i que hem anat desenvolupant i adaptant als canvis educatius.

Desenvolupem fonamentalment les següents tasques:

- Avaluació psicopedagògica de les capacitats i característiques personals de l'alumne/a i dels contextos de desenvolupament -escolar i social-familiar-, amb l'objecte d'identificar quines són les seves necessitats educatives i orientar la intervenció educativa en els diferents contextos (escola i família) i fer la previsió dels recursos específics necessaris. Aquesta funció pren especial significació a l'inici de l'escolarització i en els canvis d'etapa educativa, on s'elaboren els dictàmens d'escolarització. Però les avaluacions psicopedagògiques es realitzen al llarg de tota l'escolaritat segons la necessitat.

- Col·laboració amb el professorat i amb les famílies en el seguiment del procés d'aprenentatge i de creixement personal que segueix l'alumne/a. En aquest procés, els professionals de

l'EAP tenim l'oportunitat, a diferència d'altres professionals, de poder seguir i acompanyar l'infant i la família al llarg de tot el seu itinerari educatiu.

- L'assessorament al centre i al professorat en la presa de decisions respecte les mesures organitzatives, metodològiques i d'adaptacions del currículum necessàries per atendre adequadament i el màxim possible en entorns ordinaris i normalitzadors l'alumne amb discapacitats i la resta de l'alumnat del centre.

- La coordinació amb els diferents professionals i serveis externs que intervenen amb l'alumne en concret també és una tasca rellevant per a la coherència de totes les intervencions, en benefici d'una atenció integral de l'alumne.

Les decisions respecte a les propostes d'emplaçament a l'inici de l'escolarització de l'alumnat amb necessitats educatives especials que presenten algun tipus de discapacitat es prenen considerant diversos elements, entre ells: les pròpies necessitats de l'alumne, l'opinió i opció dels pares, la situació de cada centre respecte al nombre d'alumnes amb necessitats educatives especials, l'existència o no a la població o zona d'un centre d'educació especial, els recursos específics, la cultura i el grau d'inclusió de cada centre. Creiem que són massa les variables i de vegades poc conciliables. Aquest és un aspecte que s'hauria d'aclarir ràpidament des de l'administració, també cal disposar de criteris compartits que delimitin opcions clarament inclusives i que es pugui disposar dels recursos humans específics i dels suports necessaris en cada cas.

Generalment des dels EAP es prenen decisions sobre l'escolarització d'alumnes tenint en compte la realitat concreta i el context escolar més proper que li correspon pel lloc de residència. L'EAP ha de fer la millor proposta possible tenint en compte els centres de la zona, els recursos existents i la capacitat d'acollir i d'educar en la diversitat d'aquests centres.

En certes situacions l'EAP ha proposat l'escolarització en un centre de règim d'educació especial prioritzant el benestar, l'acolliment i l'atenció educativa de l'alumne i després de valorar que els centres ordinaris de la zona no gaudeixen de les condicions, els recursos i el suport necessari.

L'EAP ha d'avaluar l'alumne/a, orientar les famílies i els centres i proposar a l'administració quins són els recursos que necessitarà disposar el centre per atendre adequadament les seves necessitats educatives. La gestió dels recursos i la seva provisió és responsabilitat de la inspecció. Mentre coexisteixin els centres d'educació especial en el sistema educatiu tal com estan concebuts ara, sempre hi haurà alumnes que reuneixin les característiques per ser susceptibles de ser-hi escolaritzats.

4.2. Els EAP davant l'escola inclusiva

Si realment es decideix anar cap un model d'escola inclusiva, els alumnes amb necessitats educatives especials haurien de poder anar a l'escola del seu barri, sense posar limitacions o barreres. Tal com diuen Cullen i Pratt[3] el debat sobre els criteris d'avaluació per la ubicació escolar dels alumnes amb necessitats educatives especials «s'acabarà quan els districtes escolars locals posin en pràctica el concepte 'educació inclusiva', o sigui, quan tots els alumnes, independentment de les seves capacitats, assisteixen a les escoles de les seves zones respectives amb el suport adequat».

Actualment els EAP tenim la funció d'avaluació de l'alumne i d'orientar la proposta d'escolarització mitjançant el dictamen. Des d'una perspectiva inclusiva, la nostra funció hauria de ser sobretot la d'ajudar els centres educatius a modificar les seves pràctiques des d'aquesta perspectiva. Acompanyar-les i assessorar-les per seguir un procés de canvi a nivell institucional i de metodologies i pràctiques educatives a l'aula.

D'altra banda, som conscients que la integració va tenir un impuls important en un determinat moment històric, però després no ha tingut ni les ajudes necessàries ni els recursos que molt sovint l'EAP dictaminava. Les escoles van acollir els alumnes amb necessitats educatives especials però després gradualment hi ha hagut altres factors que han dificultat l'evolució cap a la generalització de models inclusius.

Alguns d'aquests els citem a continuació:

- L'augment de l'alumnat a les aules. Cal tenir en compte que fa uns 10 anys hi va haver una davallada en general de la ràtio d'alumnes per aula, però en els últims anys hi ha hagut un augment considerable que no facilita el treball dels mestres.
- L'augment de la diversitat amb l'arribada de la immigració. Els mestres i les escoles han de buscar les estratègies per atendre'ls amb un important esforç personal i col·lectiu.
- La reforma (LOGSE) va crear moltes expectatives en relació al recolzament que suposadament es donaria per augmentar la capacitat i formació dels centres per atendre la diversitat, però a l'hora de la veritat no va anar acompanyada del pressupost ni la voluntat necessàries per fer-ho. Especialment greu ha estat aquesta situació a l'educació secundària, on es requereix d'una intenció ferma per part de l'administració acompanyada dels recursos i la formació indispensables per modificar maneres de fer.

Els EAP hem tingut una funció d'escolaritzar, d'ajudar els pares a decidir el centre més adequat per al seu fill, però des de l'administració no s'ha recolzat ni potenciat el paper que creiem que seria més interessant i positiu de cara a la inclusió: la funció d'assessorament als centres -conjuntament amb els estaments i serveis de l'administració- amb la intenció d'ajudar-los a avançar cap a una escola inclusiva.

4.3. Funcions dels EAP en la construcció de l'escola per a tothom

A nivell de centre:

✓ Assessorar i col·laborar amb l'equip directiu del centre amb l'objectiu que el centre es doti de l'organització i l'estructura que permeti trobar estratègies de tot tipus per a atendre la diversitat del seu alumnat. Potenciar el treball de les comissions d'atenció a la diversitat (CAD) a tots els centres de primària i secundària.

A nivell d'aula i amb els professors:

✓ Assessorar el professorat en tots aquells aspectes relacionats amb l'atenció de l'alumnat amb necessitats educatives especials en el centre i a l'aula: adaptacions del currículum, estratègies organitzatives facilitadores de l'atenció a la diversitat a l'aula, metodologies didàctiques que facilitin la participació de tots i el treball entre iguals ...

✓ Ser el referent, juntament amb el mestre d'educació especial i/o psicopedagog, de la coordinació entre els professionals del centre educatiu i els externs.

✓ Col·laborar amb els docents i altres professionals que intervinguin amb l'alumne, en l'elaboració dels PEI (Plans Educatius Individualitzats).

A nivell dels alumnes i les seves famílies:

✓ Valorar les necessitats i identificar els recursos necessaris per a l'escolarització d'alumnat amb discapacitat en el procés d'elaboració del dictamen de necessitats educatives especials (recursos personals, materials, de suport...).

✓ Fer el seguiment de l'alumnat amb necessitats educatives especials al llarg de tota l'escolarització.

✓ Vetllar per a què l'alumnat amb necessitats educatives especials rebi en el seu centre una escolarització mitjançant la qual pugui desenvolupar totes les seves capacitats.

✓ Fer la valoració de les necessitats educatives un cop el centre valori que no pot identificar-les.

✓ Facilitar canals de comunicació entre les famílies de l'alumnat amb necessitats educatives especials en els centres ordinaris per tal de fomentar el seu coneixement mutu i la seva relació.

✓ Assessorar els pares o tutors per tal de potenciar les capacitats educatives que afavoreixin el desenvolupament dels seus fills.

✓ Orientar els alumnes amb necessitats educatives especials i les seves famílies en relació a les opcions formatives a l'acabament de les diferents etapes educatives.

A nivell de sector:

✓ Promoure pràctiques inclusives en el territori en plans conjunts amb altres professionals de l'educació (Universitat, Inspecció, Instituts Municipals d'Educació, tècnics municipals,...) i/o en plans educatius d'entorn.

✓ Promoure tasques de formació en el sector relacionades amb la inclusió, amb la realització de visites a centres, xerrades sobre pràctiques reeixides, intercanvi d'experiències inter-centres...

✓ Participar en la planificació de la formació a nivell de zona i coordinar seminaris o activitats formatives.

✓ Col·laborar en el treball en xarxa amb els serveis implicats en el seguiment i tractament dels alumnes amb necessitats educatives especials.

✓ Promoure l'organització de trobades per a famílies interessades en temes relacionats amb l'educació inclusiva.

Barcelona, maig 2005

Referències bibliogràfiques

- Actes del Congrés Internacional "Una escola per a tothom" Estratègies d'intervenció i avaluació. Octubre del 2003
- AADD (2004) Modalitats d'inclusió escolar dels alumnes amb discapacitat a debat. Aportacions. Jornades de 18 de desembre del 2004, organitzades per ACPEAP, FaPaC i Plataforma Ciutadana per una Escola Inclusiva
- AAVV (2000) Com ens ho fem? Propostes per educar en la diversitat. Barcelona: Graó
- AAVV (2001) Estrategias organizativas de aula. Propuestas para atender la diversidad. Barcelona: Laboratorio Educativo/Graó
- AAVV (2004) La escuela inclusiva. Prácticas y reflexiones. Barcelona: Graó
- Ainscow, M (1995) Necesidades educativas en el aula. Madrid: Narcea
- Ainscow, M i altres (2001) Crear condiciones para la mejora del trabajo. Madrid: Narcea
- Ainscow, M (2001) Desarrollo de escuelas inclusivas. Ideas, propuestas y experiencias para mejorar las instituciones escolares. Madrid: Narcea
- Ainscow, M (2001) Hacia escuelas eficaces para todos. Madrid: Narcea
- Arnaiz, P (2003) Educación inclusiva: una escuela para todos. Málaga: Aljibe
- Booth, T; Ainscow, M (2002) Guia para la evaluación y mejora de la Educación inclusiva (Index of Inclusion). Consorcio Universitario para la Educación Inclusiva. Universidad Autónoma de Madrid
- Company, M. (1997) Una escola per a tots. La socialització de l'alumnat amb necessitats educatives específiques Barcelona: Edicions 62
- Cuomo, N.(1992) La integración escolar. Dificultades de aprendizaje o dificultades de enseñanza. Madrid: Aprendizaje/Visor.
- Delgado, F (Coord) (1996) La escuela que incluye las diferencias, excluye las desigualdades. Congreso de CEAPA sobre las necesidades educativas especiales. Madrid: Ed Popular
- Ford, A i altres Educació inclusiva: donar sentit al currículum Suports, num 2, octubre 1999
- Hanko, G (1993) Las necesidades educativas especiales en las aulas ordinarias. Madrid: Paidós
- Lopez Melero, M. (1990) La integración escolar, otra cultura. Malaga: Consejería de Educación y Ciencia. Junta de Andalucía
- Monereo, C (Coord) (1998) Instantànies. Projectes per atendre la diversitat educativa. Barcelona: Edicions 62
- Puigdemívol, I (coord) (1993) Necessitats educatives especials. Vic: Eumo
- Puigdemívol, I (1998) La educación especial en la escuela integrada. Una perspectiva desde la diversidad. Barcelona: Graó
- Puigdemívol, I, De l'educació especial a l'escola inclusiva: vint-i-cinc anys de Guix i integració educativa, Guix núm. 285, juny 2002, pp 67-73
- Pujolas, P (2002) Aprender juntos alumnos diferentes. Vic: Eumo
- Stainback, S; Stainback, W (1999) Aulas inclusivas. Un nuevo modo de enfocar y vivir el currículo. Madrid: Narcea
- Tharp, R G; Estrada, P; Stoll Dalton, S; Yamauchi, L A. (2002) Transformar la enseñanza. Excelencia, equidad, inclusión y armonía en las aulas y las escuelas. Barcelona: Paidós
- Vlanchou, A (1999) Caminos hacia una educación inclusiva. Madrid: La Muralla
- Monogràfics a Revistes d'Educació
- Aula de innovació educativa. Experiencia de inclusión: una escuela para todos. Núm. 121, Mayo 2003 Monográfico
- Bordón. Mas allá de la educación especial, vol. 55, núm. 1, Monográfico Cuadernos de Pedagogía:
- El cambio en la escuela , núm. 319, Monográfico 2002 pp11-93
- Escuelas inclusivas, núm. 331, Monográfico 2004, pp 49-77
- Mejora de la eficacia escolar, núm. 300, Monográfico, 2001 pp 47-76
- Guix. De l'escola especial a l'escola inclusiva, núm. 299, novembre del 2003

- Organización y gestión educativa (Revista del Forum Europeo de Administradores de la Educación – FEAE) Monográfico: Hacia una educación inclusiva, núm. 2, marzo-abril 2004 pp13-24
- Papers d'Educació.núm. 1, febrer 2005 Universitat de Vic (Revista telemàtica)
- Perspectiva Escolar, núm. 258, octubre 2001 pp 2-33
- Revista de Educación Educación Inclusiva, núm. 327, Monográfico pp 31-48
- Suports. Vol 5 núm. 1 i 2

Notes

- [1] Unitats de suport d'educació especial
- [2] Agraïm la col·laboració dels següents professionals: Ester Conesa, Adela Gallardo, Mercedes Pastor, Carles Pinar i Àngels Sepulcre.
- [3] CULLEN y PRATT: Medir e informar, a Stainback S y W.: Aula inclusivas. Madrid. Narcea.

Correspondència amb els autors:

- Teresa Abril.** EAP Horta Guinardó-Barcelona.
c/ Farnés, 60-72 - 08032 Barcelona. E-mail: tabril@xtec.net.
- Anna M. Bacardí.** EAP B-43 Badalona.
c/ Avinguda del Maresme 192-212, 08912 Badalona.
E-mail: abacardi@xtec.net.
- Eulàlia Bassetas.** EAP B-01 Nou Barris-Barcelona.
c/ Juan Ramon Jiménez 4-6 08033 Barcelona.
E-mail: ebassetas@xtec.net.
- M. Teresa Castilla.** EAP B-03 Sants-Montjuïc-Barcelona.
Pg. de la Zona Franca, 56 08038 Barcelona.
E-mail: mcastil3@xtec.net.
- Magdalena Comadevall.** EAP Cornellà-Sant Joan Despí.
c/ Almogàvers s/n, edifici Roger de Llúria, 2a planta,
08940 Cornellà de Llobregat. E-mail: mcomadev@xtec.net.
- Teresa Huguet.** EAP Esplugues-Sant Just.
c/ Cedres, 39. 08950 Esplugues de Llobregat.
E-mail: thuguet@xtec.net.
- Joana Perdígón.** EAP Cornellà- Sant Joan Despí.
c/ Almogàvers s/n, edifici Roger de Llúria, 2a planta,
08940 Cornellà de Llobregat. E-mail: jperdig2@xtec.net.
- Roser Reverter** (EAP B-05 Badalona)
Avinguda Maresme 192-212 (IES Eugeni d'Ors) .
08918. Badalona rreverte@xtec.net.
- Ferran Sentís** (EAP El Prat)
c/Ribes de Fresser, 18-20 08820 El Prat de Llobregat.
fsentis@xtec.net.
- M. Teresa Taxonera** (EAP Sarrià-Sant Gervasi-Barcelona)
C/ Cornet i Mas 46. 08017 Barcelona T.93 205 19 68
ttaxoner@xtec.net

Annex: Experiències d'escola inclusiva analitzades

	Viladecans IES Josep Mestre i Busquets	Santa Coloma IES Numància	Garraf CEIP Margalló IES Miquel de Cabanyes IES Dolores Mallafré IES Sant Pere de Ribes
Situació zona	Sense Centre d'EE a la població. Hi ha una I Escola d'EE a Gavà Experiència des del curs 96/97 Alumnes procedents, fonamentalment, de Can Palmer (unitats EE a prim.), encara que també hi van de CEIPs d'altres poblacions. Al llarg de l'experiència s'ha incorporat algun alumne que havia fet l'opció d'IES en finalitzar la primària i que després no ha pogut seguir en aquesta modalitat.	Experiència pilot des del curs 03-04. Experiència molt nova en secundària i pendent de valoració global. Alumnes procedents del CEE, del propi IES i d'altres centres ordinaris de secundària del municipi.	Zona Pilot. No es contempla la creació de centres d'EE. 3 poblacions: una escola a cada població amb 1 unitat (excepcionalment Margalló en té 8) Sense centre d'EE des de fa 20 anys; Es crea les unitats en el CEIP Margalló. Influència a la zona de la Plataforma ciutadana per la inclusió; s'ha aturat el plantejament de la creació d'un centre de recursos específic
Modalitat	4 Unitats d'EE. 1 per nivell El màxim d'alumnes previst per unitat són 8 però normalment la ratio és de 5/6.	1 unitat. 8 alumnes.	Primària (Margalló): 8 unitats De 3 a 8 alumnes Secundària Mallafré i Cabanyes: 2 unitats Sant Pere: 1 unitat
Perfil de l'alumnat	Discapacitats cognitives, (CI 50-60) motrius, personalitat. Mínims en autonomia personal i social	Sense trastorns de personalitat. Discapacitats cognitives. Hi ha un alumne amb una deficiència visual associada. Mínims en autonomia personal i social.	Plurideficiències, profunds, autisme, psicosis greus. Amb mínims i sense mínims respecte a l'autonomia.
Personal específic	5 psicopedagogs per les Unitats 2 educadors	1 mestre PT (funcions de tutor) 1 professor (atenció a la diversitat). 20 hores de veltador	1 mestre PT per unitat 1 auxiliars per cada 2 unitats
Aspectes organitzatius	L'alumnat té distribuït l'horari en funció de les matèries: 1/3 en Grup reduït (treball totalment a part) 1/3 a l'Aula Oberta (és un grup flexible més dels que es fan per a cada nivell) 1/3 a l'Aula Ordinària (inclusió total, en algun cas amb acompanyament)	Hi ha hagut una evolució: - Curs 03-04: temps total a la unitat. Compartint patis i festes amb la resta de companys ordinaris. - Curs 04-05: a més de les activitats del curs anterior, la professora (PT) amb funcions de tutoria imparteix un crèdit variable i un crèdit comú de l'àrea de música, en el qual hi participen els alumnes de la Unitat amb alguns companys dels grups ordinaris. Es preveu la participació en l'àrea d'educació física el proper trimestre.	Primària: 8 unitats Comparteixen temps amb aula ordinària acompanyats els més afectats pel psicopedagog.
Perspectives de futur	És una experiència consolidada a l'IES. Està clara la seva continuïtat sempre i quan es mantingui la dotació de professorat específic. Al marge d'aquesta experiència, aquest curs s'ha obert una aula amb un grup d'alumnes d'EE i s'està a l'expectativa de la seva evolució. Tenen una dotació de professorat a part.	Anar incrementant la participació en d'altres activitats ordinàries.	Continuar amb les unitats a primària i secundària i crear un Centre de Recursos Específic amb doble funció: proporcionar recursos a la zona i atendre aquells alumnes greument afectats (proposta aturada actualment)
Valoracions	L'experiència es valora de forma molt positiva, ja que és una fórmula efectiva perquè aquest alumnat rebi l'atenció educativa específica que necessita, en un entorn ordinari.		Reflexió sobre la continuïtat en l'àmbit de l'escola de primària fins als 18 anys. L'efectivitat i "aprofitament" de la compartició amb aquells alumnes més afectats no es considera del tot satisfactòria.
Col·laboració amb altres serveis	Col·laboració amb l'EAP, que ha estat implicat en l'experiència des dels seus inicis.	Seguiment de l'EAP.	Col·laboració amb el CSMIJ

Tres experiències a Sarrià-St Gervasi - A partir de les experiències explicades:

Les primeres col·laboracions entre els centres es remunten aproximadament a fa 20 anys en què s'organitzen les primeres olimpíades entre els centres de la muntanya, en les quals participen els CEIP Nabí, Els Xiprers, el Roser i els CEE Vil·la Joana, Aspasim i Bellaire (aquest últim només els tres primers anys). Tots dos CEE fan o han fet col·laboracions tant en l'oferta de serveis al CO (logopèdia...) com escolaritzacions compartides d'alguns alumnes.

	BCN. Sarrià- St. Gervasi CEIP Els Xiprers CEE Vil·la Joana	BCN. Sarrià- St. Gervasi CEIP Els Xiprers CEE Aspasim	BCN. Sarrià- St. Gervasi IESM Serrat i Bonastre CEE Aspasim
Situació zona	Situats a la muntanya de Vallvidrera a poca distància entre els centres, el que permet el trasllat a peu del alumnes i dels professionals.	Situats a Vallvidrera. Antecedents en escolaritzacions compartides d'alumnes. El CEIP experiència anterior en tallers amb Vil·la Joana.	IES situat a la frontera de Sarrià amb Gràcia. Es demana la seva participació per donar continuïtat a l'experiència d'inclusió a Primària. Hi ha alumnes del CEIP que fan l'ESO en aquest IES
Modalitat	Tallers compartits pels dos centres amb els alumnes de 4t, 5è i 6è (abans 7è i 8è d'EGB). Es barregen grups dels dos centres.	Inclusió: 4 alumnes matriculats al CEE assisteixen a temps complet al CEIP acompanyats per una mestra del CEE.	Inclusió: 3 alumnes matriculats al CEE assisteixen a temps complet al IES
Perfil de l'alumnat	Alumnat del CO i CEE (retard mental i psicosis).	Plurideficiències amb retard mental.	Plurideficiències amb retard mental
Personal específic	Cada taller és conduït per dos professionals un de cada centre.	Mestra provinent del CEE. El CEE dona els serveis de logopèdia i fisioteràpia als alumnes.	Mestra i educador provinent del CEE
Aspectes organitzatius	Es realitzen un dia a la setmana de 11.30 a 13 h	Cada alumne assisteix a l'aula del nivell que li correspon per edat.	Cada alumne assisteix a l'aula del nivell que li correspon per edat sempre acompanyat per un professional del CEE. Tenen una hora de treball fora de l'AO.
Perspectives de futur	En aquest moment, Vil·la Joana és en altres locals però obres a l'edifici i porta l'experiència amb un altre centre (Escola del Mar).	Els dos centres han presentat un projecte a l'administració que sembla que el valora però segons es diu a SSTT i DGOIE hi ha problemes legals per donar l'aprovació oficial (Llei de la funció pública i professionals de la concertada treballant a la pública).	L'IES mostra disponibilitat per cedir el seu espai, però delega l'acció educativa als professionals del CEE.
Valoracions	Tots dos centres la valoren molt positivament.	Tots dos centres la valoren molt positivament. Es un projecte assumit i volgut pels dos centres.	Des de l'EAP questionem alguns dels plantejaments perquè entenem que caldria introduir alguns aprenentatges específics i més funcionals